

Sygn. akt IC 1397/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 listopada 2019r.

Sąd Okręgowy w Świdnicy Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSR(del.) Joanna Dams

Protokolant : Karolina Piech

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 listopada 2019r. w Ś.

sprawy z powództwa D. C.

przeciwko (...) S.A. w K.

o przywrócenie stanu zgodnego z prawem i zapłatę

I. oddała powództwo;

II. zasądza od powódki na rzecz strony pozwanej 5735zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

III. nakazuje powódce uiścić na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Okręgowego w Świdnicy 318zł tytułem wydatków postępowania.

Sygn. akt I C 1397/18

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 19 czerwca 2018r., złożonym do Sądu Rejonowego w (...), D. C. wniosła o nakazanie stronie pozwanej (...) S.A. w W. przywrócenia stanu zgodnego z prawem i zakazanie dalszych naruszeń prawa własności nieruchomości gruntowej - działek nr (...) ((...)) i (...) ((...)), położonych w S., Gmina S., poprzez zobowiązanie pozwanej do usunięcia z w/w działek urządzeń elektroenergetycznych. Powódka domagała się także zasądzenia od strony pozwanej na jej rzecz kwoty 100 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wniesienia pozwu. W uzasadnieniu żądania podała, że na niezabudowanych działkach nr (...), stanowiących jej własność odpowiednio od roku 1996 i 1997, znajdują się dwie posadowione na odpowiednich słupach napowietrzne linie elektroenergetyczne, stanowiące własność pozwanej (linia średniego napięcia, linia niskiego napięcia oraz trzy słupy i trójnóg). Strona pozwana nie ma tytułu prawnego do ingerencji we własność powódki, przy czym przebieg linii znacznie utrudnia korzystanie z nieruchomości powódki, np. jej zabudowę, a poprzez to znacznie zmniejsza wartość nieruchomości. Powierzchnia działek wynosi ogółem 0,5863 ha (5863 m⁽²⁾), a powierzchnia zajęta przez urządzenia elektroenergetyczne wraz z pasem ochronnym i drogą dojazdową wynosi 825 m⁽²⁾ (0,0825 ha). Niezależnie od roszczenia o ochronę własności powódka dochodziła wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwaną z gruntu powódki za okres ostatnich 10 lat. Wskazała, że takie wynagrodzenie (odszkodowanie) ustalone w oparciu o stawkę 5 zł/ 1m⁽²⁾ (stawka czynszu dzierżawnego pobieranego przez Gminę S. za grunty o podobnej charakterystyce), winno wynieść 49 500 zł rocznie. Powódka wzywała pozwaną do dobrowolnego usunięcia linii i zapłaty odszkodowania, jednakże bez oczekiwanego rezultatu.

W odpowiedzi na pozew złożonej dnia 5 lipca 2018r. (...) S.A. w K., Oddział w W. wniosła o oddalenie powództwa w całości. Przyznała, że na działkach powódki posadowione są urządzenia energetyczne w postaci: 1/ napowietrznej linii energetycznej średniego napięcia 20 kV, oznaczonej (...), której elementem jest słupowa stacja transformatorowa oraz 2/ napowietrznej linii niskiego napięcia nN, oznaczonej(...), której elementem są dwa słupy energetyczne X-2/1

oraz X-2/2. Wyjaśniała dalej, że napowietrzna linia średniego napięcia została posadowiona prawdopodobnie jeszcze przed 1982r. przez Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną w Z., a następnie przekazana w 1982r. na majątek poprzednika prawnego strony pozwanej i była oraz w dalszym ciągu jest remontowana, modernizowana i nieprzerwanie eksploatowana przez poprzedników prawnych pozwanej i samą pozwaną. Natomiast napowietrzna linia energetyczna niskiego napięcia nN X-2 oraz będące jej elementem dwa słupy drewniane jest linią ponemiecką. Poprzednik prawny pozwanego (Zakład (...)) otrzymał w posiadanie ponemiecką infrastrukturę energetyczną na mocy dekretu z dnia 8 marca 1946r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich. Z kolei na mocy ustawy z dnia 28 czerwca 1950r. o powszechnej elektryfikacji miast i wsi pozwana realizowała obowiązek dostawy energii elektrycznej. Za pośrednictwem wymienionych urządzeń średniego i niskiego napięcia zasilani są odbiorcy komunalni i przemysłowi. W związku z powyższym – zdaniem pozwanej – nabyła ona przez zasiedzenie służebność gruntową, odpowiadającą aktualnie treści służebności przesyłu. Pozwana podkreśliła, że korzysta z trwałych i widocznych urządzeń od kilkudziesięciu lat. Przyznała, że nie można obecnie znaleźć dokumentów dotyczących pozwolenia na budowę, czy modernizację opisanych linii, lecz w jej ocenie nie daje to podstaw do ustalenia, że linie te zostały posadowione nielegalnie (przepisy nieobowiązującej już ustawy z 24 października 1974r. Prawo budowlane nie nakładały na właściciela obiektu budowlanego obowiązku archiwizowania dokumentacji, a organy wydające wówczas pozwolenia na budowę były zobligowane do ich przechowywania zaledwie przez okres 5 lat). Wywodziła nadto, że przepis art.7 k.c. stanowi o domniemaniu dobrej wiary, zatem to powódka winna udowodnić, że pozwana nabyła posiadanie służebności w złej wierze, tj. w istocie, że dokonała posadowienia urządzeń z naruszeniem prawa. Tymczasem okoliczność, iż pozwana korzysta ze spornych nieruchomości od kilkudziesięciu lat uzasadnia przyjęcie dobrej wiary posiadacza służebności gruntowej, odpowiadającej aktualnie treści służebności przesyłu. Pozwana wskazywała też, że dla zasiedzenia służebności gruntowej nie jest niezbędne posiadanie własności nieruchomości władnącej. Jako bezsporne pozwana wskazała, że do lutego 1989r. była zarządcą mieniem państwowym, zatem wszelkie prawa wykonywała nie dla siebie, ale dla Skarbu Państwa - nie zmienia to jednak w jej ocenie faktu, że mogło dojść do zasiedzenia służebności przez Skarb Państwa, który następnie przeniósł posiadanie na pozwaną. Wyjaśniając status swoich poprzedników prawnych pozwana podała, że z dniem 20 lipca 1993r. nastąpiło przekształcenie przedsiębiorstwa państwowego Zakład (...) w spółkę prawa handlowego Zakład (...) S.A., która wstąpiła we wszystkie prawa i obowiązki poprzednika. Założycielem spółki był Skarb Państwa. Następnie w dniu 30 kwietnia 2004r. nastąpiło połączenie Zakładu (...) S.A. z Zakładem (...) S.A., który następnie zmienił nazwę na (...) S.A. (od 30 grudnia 2008r.: (...) S.A., a od 1 września 2011r.: (...) S.A.). Działa zatem zasada uniwersalnego następstwa prawnego, która pozwala na wejście w prawa poprzednika, w tym dotyczące posiadania służebności. Skoro zatem poprzednicy prawni pozwanej i ona sama posiadali służebność w dobrej wierze nieprzerwanie od 1 lutego 1989r., to z dniem 1 lutego 2009r. nabyli tę służebność przez zasiedzenie po upływie 20 lat (a więc przed dniem złożenia pozwu). Jeżeli jednak pozwany – w ocenie sądu – posiadał służebność w złej wierze, to do okresu samoistnego posiadania można doliczyć okres posiadania Skarbu Państwa sprzed 1 lutego 1989r., jeżeli się ustali, kto był właścicielem spornych działek przed nabyciem ich przez powódkę. Pozwana przyznała wprawdzie, że usytuowanie spornych urządzeń stanowi ograniczenie prawa własności powódki, ale linia energetyczna służy realizacji celu publicznego, jakim jest dostawa energii elektrycznej. Tym samym prawo własności powódki doznaje ograniczenia wynikającego z ustawy Prawo energetyczne oraz ustawy o gospodarce nieruchomościami. Nadto powódka nabyła przedmiotowe działki wraz z istniejącymi obciążeniami, znając ich stan faktyczny i prawny. W związku z powyższym żądanie pozwu przywrócenia stanu zgodnego z prawem należy zakwalifikować jako nadużycie prawa wynikającego z art.222 § 2 k.c. Pozwana podawała wreszcie, że przebudowa spornych linii poprzez usunięcie ich z działki powódki, to proces inwestycyjny trwający około 15 miesięcy (przetarg, projekt, pozwolenie na budowę) i kosztowny, który obciąży ostatecznie wszystkich odbiorców. Przebudowa wiąże się też z utrudnieniami dla innych odbiorców (konieczność okresowych wyłączeń energii, awaryjność krótkich odcinków kablowych). Wskazała zatem na sprzeczność żądania powódki z zasadami współżycia społecznego. Niezależnie od powyższego i z ostrożności procesowej pozwana zakwestionowała również wysokość dochodzonego wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości powódki z powodu posadowionych urządzeń energetycznych. Jej zdaniem żądane wynagrodzenie zostało określone w sposób dowolny i jest rażąco wygórowane.

Postanowieniem z dnia 23 lipca 2018r. Sąd Rejonowy w (...) przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w (...).

W dalszym przebiegu postępowania powódka podawała kolejno i niekonsekwentnie, że ogranicza żądanie do kwoty 100 000 zł za obie działki za cały okres, w którym pozostaje ich właścicielką, pomimo że opłata za jeden rok winna wynosić 49 500 zł (tak w piśmie z 8 listopada 2018r., k.126), a następnie, że żądana kwota 100 000 zł dotyczy wyłącznie większej działki, która została nabyta przez nią wcześniej, a ostatecznie, że jej wszelkie roszczenia odszkodowawcze zamykają się kwotą 100 000 zł za obie działki, przy czym dotyczą okresu od nabycia działek do złożenia pozwu (na rozprawie w dniu 16 stycznia 2019r.).

W okresie od 16 stycznia 2019r. do 10 maja 2019r. toczyło się w sprawie postępowanie mediacyjne.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

D. C. jest właścicielką nieruchomości gruntowych (niezabudowanych), położonych w S., Gmina S., tj.:

- **działki nr (...)** o powierzchni 0,5046 ha (5046 m²), którą nabyła w dniu 16 grudnia 1996r. od os. fiz. K. K. (przedmiot sprzedaży stanowił część nieruchomości o powierzchni 5,0573 ha, składającej się z pięciu działek, dla której Sąd Rejonowy w (...) prowadzi Księgę Wieczystą o nr (...) – K. K. nabywał własność tych pięciu działek w okresie od 20 lutego 1980r. do 26 sierpnia 1991r., przy czym działkę nr (...) nabył od Skarbu Państwa w dniu 12 września 1984r.); po sprzedaży na rzecz powódki istotna działka została wydzielona z KW nr (...) i założono dla niej nową księgę wieczystą o nr (...);

- **działki nr (...)** o powierzchni 817 m² (0,0817 ha), którą nabyła w dniu 15 grudnia 1997r. od Gminy S. (przedmiot sprzedaży stanowił część nieruchomości o powierzchni 1,4455 ha, dla której Sąd Rejonowy w (...) prowadzi Księgę Wieczystą o nr (...) – uprzednio Gmina S. nabyła własność tej działki z mocy prawa z dniem 27 maja 1990r. – decyzją stwierdzającą to nabycie Wojewoda (...) wydał w dniu 10 maja 1991r.; wcześniej działka stanowiła mienie ogólnonarodowe (państwowe)); po sprzedaży na rzecz powódki istotna działka została wydzielona z KW nr (...) i założono dla niej nową księgę wieczystą o nr (...); przedmiotowa nieruchomość przeznaczona jest pod zabudowę mieszkalno-pensjonatową.

(dowód: - okoliczności bezsporne;

- kserokopia aktu notarialnego – umowy sprzedaży z 16.12.1996r., k.11-14;

- kserokopia aktu notarialnego – umowy sprzedaży z 15.12.1997r., k.7-10;

- umowa sprzedaży działki nr (...) z 12.09.1984r., k.305-306 – kserokopia

dokumentu z akt (...) nr (...)

- decyzja Wojewody (...) nr (...) (...)/k/91 z 10.05.1991r.,

k.400 – kserokopia dokumentu z akt (...)

Przez obie sporne działki, które stanowią obecnie własność powódki, przebiegają po dwie linie energetyczne – linia średniego i linia niskiego napięcia, wchodzące w skład przedsiębiorstwa strony pozwanej – obecnie (...) S.A. w K..

Na działkach powódki posadowione są urządzenia energetyczne w postaci:

1/ napowietrznej linii energetycznej średniego napięcia 20 kV, oznaczonej (...), której elementem jest słupowa stacja transformatorowa; linia ta ingeruje w nieruchomości powódki poprzez jeden słup trójnożny (posadowiony na działce nr (...)) oraz przebieg przewodów od i do tego słupa na wysokości ok. 5 - 7 m ponad powierzchnią obu działek;

2/ napowietrznej linii niskiego napięcia nN 400 V, oznaczonej (...), której elementem są dwa słupy energetyczne X-2/1 oraz X-2/2 (oba na działce nr (...)) oraz przewody przebiegające ponad powierzchnią obu działek na wysokości ok. 4,5 – 6 m.

(dowód: - okoliczności bezsporne;

- mapka na k.15;

- rysunek na k.53;

- zeznania świadka A. M., k.133-134 i e-protokół)

Napowietrzna linia średniego napięcia została posadowiona najpóźniej w 1982r. m.in. na działkach nr (...) (wówczas grunty państwowe) przez Rolniczą Spółdzielnię (...) w Z.. Następnie w dniu 15 stycznia 1982r. została przekazana wraz ze stacją transformatorową jako środek trwały w zarząd i użytkowanie Zakładowi (...) w W. (na podstawie przepisów ustawy z dnia 30 maja 1962r. o gospodarce paliwowo-energetycznej - Dz.U. Nr 32, poz. 150 ze zm. oraz zarządzenia ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 24 sierpnia 1964r. w sprawie zasad przyłączania do wspólnej sieci urządzeń do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania, rozdzielania i odbioru energii elektrycznej i ciepłej oraz paliw gazowych – M.P. Nr 62 poz. 286).

Istotna linia średniego napięcia była oraz w dalszym ciągu jest remontowana, modernizowana i nieprzerwanie eksploatowana przez poprzedników prawnych pozwanej i samą pozwaną. Przeglądy i badanie linii przeprowadza się rutynowo co 5 lat oraz w miarę potrzeb.

(dowód: - okoliczności bezsporne;

- protokół przekazania-przejęcia środka trwałego z 15.01.1982r., k.58-59;

- wyciąg z paszportu sieci – uwagi personelu eksploatacyjnego dot. sieci

średniego napięcia (...) -22, k.61;

- zeznania świadka A. M., k.133-134 i e-protokół)

Napowietrzna linia energetyczna niskiego napięcia nN 400 V X-2 oraz będące jej elementem dwa słupy drewniane (oraz trzeci na granicy działki nr (...)) jest najprawdopodobniej linią poniemiecką. Zachowane dokumenty jej dotyczące pochodzą najwcześniej z 1957r. Remont kapitalny tej linii przeprowadzono w 1967r. W dniu 15 stycznia 1982r. linia ta została przekazana przez Rolniczą Spółdzielnię (...) w Z. jako środek trwały w zarząd i użytkowanie Zakładowi (...) w W. (na podstawie uchwały Rady Ministrów nr 164 z 6 sierpnia 1971r. w sprawie rozporządzenia przez państwowe jednostki organizacyjne niektórymi ruchomymi składnikami majątkowymi, M.P. 1971 Nr 46 poz.292).

Istotna linia niskiego napięcia była oraz w dalszym ciągu jest nieprzerwanie eksploatowana przez poprzedników prawnych pozwanej i samą pozwaną. Oględziny, przeglądy i badanie linii przeprowadza się rutynowo co 5 lat oraz w miarę potrzeb.

(dowód: - okoliczności bezsporne;

- umowa o dostawę energii elektrycznej do lokalu mieszkalnego w (...)

(...) z 15.02.1957r., k.54-55;

- protokół przekazania-przejęcia środka trwałego z 15.01.1982r., k.60;

- wieloletni harmonogram zabiegów Eksploatacyjnych dot. linii napowietrznej

niskiego napięcia, k.56-57;

- zeznania świadka A. M., k.133-134 i e-protokół.

Poprzednicy prawni pozwanego (w szczególności Zakład (...)) realizowali obowiązek dostawy energii elektrycznej na mocy ustawy z dnia 28 czerwca 1950r. o powszechnej elektryfikacji miast i wsi.

Zarządzeniem Ministra Górnictwa i Energetyki nr (...)O. z dnia 22 kwietnia 1985r. zostało utworzone przedsiębiorstwo państwowe (...) w P.. Przydzielono mu składniki mienia obejmujące m.in. Zakład (...) w W..

Zarządzeniem Ministra Przemysłu z dnia 16 stycznia 1989r. utworzono z dniem 1 stycznia 1989r. przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą Zakład (...) w W., będące przedsiębiorstwem użyteczności publicznej. Powstało ono w wyniku podziału przedsiębiorstwa państwowego (...) w P. na bazie zakładu Zakład (...) w W.. Nowo powstałemu przedsiębiorstwu przydzielono odpowiednie składniki mienia powstałego z podziału p.p. (...) w P..

W dniu 20 lipca 1993r. - na podstawie ustawy z dnia 5 lutego 1993r. o przekształceniach własnościowych niektórych przedsiębiorstw państwowych o szczególnym znaczeniu dla gospodarki Państwa (Dz.U. Nr 17, poz.69), ustawy z dnia 13 lipca 1990r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 51, poz.298) i zarządzenia Nr 197/O./93 Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 20 lipca 1993r. - dokonano przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego Zakład (...) w W. w Spółkę Akcyjną Zakład (...) z/s w W., której akcje zostały objęte w całości przez Skarb Państwa. Spółka stała się jednostką gospodarczą użyteczności publicznej. Kapitał własny spółki utworzyły fundusz założycielski (178 360 387 057,00 zł) i fundusz przedsiębiorstwa Zakład (...) w W. (326 275 551 080,00 zł).

W dniu 26 maja 2004r. (na podstawie uchwał z dnia 14 kwietnia 2004r.) nastąpiło połączenie spółek Zakład (...) S.A., Zakład (...) S.A., Zakład (...) S.A., Zakład (...) S.A. i spółki Zakład (...) S.A., poprzez przejęcie majątku spółek Zakład (...) S.A., Zakład (...) S.A., Zakład (...) S.A., Zakład (...) S.A. przez Zakład (...) S.A. w J. w trybie art.492 § 1 pkt 1 k.s.h. – spółka przejmująca zmieniła nazwę na (...) S.A. we W. (od 30 grudnia 2008r.: (...) S.A.).

W dniu 1 września 2011r. nastąpiło połączenie spółek (...) S.A. we W. i spółki (...) S.A. w K., poprzez przejęcie majątku (...) S.A. przez (...) S.A. w trybie art.492 § 1 pkt 1 k.s.h. – spółka przejmująca zmieniła nazwę na (...) S.A. w K..

(dowód: okoliczności bezsporne;

odpis pełny w Rejestrze Przedsiębiorców, KRS nr (...), k.38-52;

zarządzenie M.G.i E. z 22.04.1985r., 6/O., k.74-77;

zarządzenie Prezesa RM Nr 57 z 30.12.1988r. z zał., k.78-85;

zarządzenie Ministra Przemysłu Nr 26/ORG/89 z 16.01.1989r., k.86-88;

zarządzenie M.P. i H. Nr 197/O./93 z 20.07.1993r. z zał., k.89-90;

akt notarialny z 20.07.1993r., k.91-99;

post. SR w (...)z 1.09.1993r., VI Ns rej. H 919/93, k.100)

Sporne urządzenia elektroenergetyczne w postaci linii napowietrznych średniego i niskiego napięcia w sposób znaczący ograniczają możliwość zagospodarowania przez powódkę w szczególności działki nr (...), gdyż przebiegają przez jej środek. Długość linii napowietrznych przebiegających przez działkę nr (...) to ok. 44 m, a przez działkę nr (...) to ok. 156 m. Uwzględniając pas ochronny i obszar drogi dojazdowej do urządzeń energetycznych, na spornych działkach spod ewentualnej zabudowy wyłączony jest obszar nawet ok. 825 m².

Istnieje techniczna możliwość zmiany lokalizacji linii, w tym ich skablowanie.

Powódka nie podjęła jeszcze żadnych zamierzeń inwestycyjnych dotyczących zagospodarowania działek. W przyszłości planuje przekazać je na własność dzieci, by mogły wznieść na nich swoje domy; rozważała też działalność pensjonatową. Nie wdrażała żadnego postępowania projektowego, nie próbowała też sprzedać działek.

(dowód: okoliczności bezsporne)

W lutym 2015r. powódka skierowała do strony pozwanej wezwanie do zapłaty odszkodowania za bezumowne korzystanie z jej nieruchomości od momentu nabycia działek – w kwocie 400 000 zł - oraz o bezwzględne usunięcie urządzeń.

W sierpniu 2016r. powódka wystąpiła do Sądu Rejonowego w (...) z wnioskiem o zawiązanie do próby ugodowej w przedmiocie usunięcia przez stronę pozwaną z obszaru jej nieruchomości pięciu słupów wraz z przewodami elektroenergetycznymi, ewentualnie zapłaty odszkodowania za utratę wartości rynkowej działek oraz zapłatę odszkodowania za bezumowne korzystanie z działek przez okres 10 lat.

(dowód: okoliczności bezsporne;

wezwanie z 27.02.2015r., k.17;

wniosek o wszczęcie postępowania ugodowego z 5.08.2016r., k.16;

zawiadomienie o posiedzeniu sądu w dniu 17.01.2017r., k.20)

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Na wstępie podkreślenia wymaga, że oceniany w ramach przedmiotu niniejszej sprawy zarzut zasiedzenia – w sytuacji, gdy ustalenie tego faktu nie było przedmiotem sprawy, lecz stanowiło jedynie przesłankę rozstrzygnięcia – podlegał rozpoznaniu z pominięciem trybu nieprocesowego (por. uzasadnienie wyroku SN z 12.12.2008r., II CSK 389/08; postan. SN z 4.01.2008r., III CSK 199/07; też uchwała SN z 10.02.1951r., ŁC 741/50; uzasadnienie uchwał SN z 20.03.1969r., III CZP 11/69 i z 21.10.1994r., III CZP 132/94).

Zarzut zasiedzenia służebności przesyłu (służebności gruntowej o treści przesyłu) zgłosiła w procesie strona pozwana, na niej zatem spoczywał ciężar udowodnienia przesłanek umożliwiających stwierdzenie, że do zasiedzenia doszło (art.6.k.c.). Winna ona zatem podać i udowodnić przeciwko komu i w jakim okresie zasiedzenie biegło oraz jaki był charakter posiadania (wyrok SN z 19.05.2004r., III CK 496/02). W przekonaniu Sądu strona pozwana sprostowała tym obowiązkom procesowym i udowodniła w sprawie, iż zasiedziała na działkach gruntu nr (...), stanowiących obecnie własność powódki, służebność gruntową o treści służebności przesyłu, przy czym uzyskanie przez nią posiadania służebności nastąpiło w dobrej wierze.

Co do zasady stwierdzić należy, że także przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c. (tj. przed 3 sierpnia 2008r.) istniała możliwość nabycia przez zasiedzenie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, ustanawianej na rzecz przedsiębiorcy przesyłowego. Istotą prawa służebności przesyłu jest uprawnienie przedsiębiorstwa przesyłowego do korzystania z cudzego gruntu w zakresie umożliwiającym eksploatację przechodzących przez ten grunt urządzeń służących do przesyłania pary, gazu, wody czy energii elektrycznej (art. 305¹ k.c.) – tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 2 marca 2017r., V CSK 356/16. Służebność gruntowa jest jedynym ograniczonym prawem rzeczowym, które może być przedmiotem zasiedzenia, w związku z czym samoistne posiadanie służebności nie jest posiadaniem „właścicielskim”. W judykaturze podkreśla się, że odpowiednie stosowanie przepisów o zasiedzeniu (art.292 k.c.) trzeba rozumieć w ten sposób, iż przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności

gruntowej chodzi o faktyczne korzystanie z gruntu w takim zakresie i w taki sposób, w jaki czyniłaby to osoba, której przysługuje służebność (por. wyrok SN z dnia 31 maja 2006r., IV CSK 149/05). Istotnymi cechami samoistnego posiadania służebności gruntowej są zatem: wyłączność „dla siebie”, ciągłość i niezakłócalność (tak postanowienie SN z 22 stycznia 2010r., V CSK 239/09). Zasiedzenie takiej służebności mogło i może nastąpić, jeżeli posiadacz samoistny eksploatowanych urządzeń przesyłowych korzystałby z cudzego gruntu nieprzerwanie od 20 lat, chyba że uzyskanie przez niego takiego posiadania nastąpiło w złej wierze – wówczas do nabycia służebności konieczny jest upływ 30 lat (art.172 § 1 i 2 k.c.). Przy tym, jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania, obecny posiadacz może doliczyć do czasu, przez który sam posiada, czas posiadania swego poprzednika – tu dla oceny okresu wymaganego do zasiedzenia decydujący pozostaje sposób nabycia posiadania „służebności” przez poprzedniego posiadacza (art.176 § 1 k.c.). Do zasiedzenia odnosi się przy tym zasada mala fides superveniens non nocet, gdyż następcza zła wiara nie wydłuża terminu nabycia prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 lutego 2017r., II CSK 157/16). Dla ustalenia, czy posiadacz służebności, jest w dobrej, czy w złej wierze, ma znaczenie nie jego wiedza o tym, kto jest właścicielem obciążonej nieruchomości, ale jego przekonanie co do tego, czy przysługuje mu wykonywane prawo (tak np. SN w wyroku z dnia 19 maja 2014r., III CK 496/02). Jak wynika nadto z przywołanego powyżej postanowienia Sądu Najwyższego (V CSK 356/16), do wykazania przeniesienia posiadania tego rodzaju służebności na pozwane przedsiębiorstwo przesyłowe nie jest konieczne udowodnienie przeniesienia przez jego poprzednika prawnego konkretnie oznaczonych urządzeń technicznych, lecz wykazanie, że urządzenia służące do przesyłu mediów w zakresie działalności przedsiębiorstwa przesyłowego, znajdujące – jak w niniejszej sprawie - ponad gruntem, istniały w oznaczonym miejscu i były wykorzystywane do tego celu oraz że działanie to jest kontynuowane przez pozwanego. W przypadku linii energetycznej wystarczające jest wykazanie jej trwałego, niepodlegającego zmianom, przebiegu i lokalizacji na nieruchomości obciążonej, natomiast nie ma istotnego znaczenia skład techniczny urządzeń przesyłowych i protokolarne potwierdzenie ich przekazania następcy.

W sprawie należało odrębnie zanalizować stan prawny dotyczący każdej z nieruchomości powódki, albowiem dotyczą ich inne okoliczności faktyczne.

W pierwszej kolejności Sąd omówi stan prawny i faktyczny dotyczący **działki nr (...)** i przebiegających przez nią linii średniego i niskiego napięcia, albowiem nieruchomość ta jest znacznie większa od drugiej (liczy 0,5046 ha) i potencjalnie lepiej nadaje się wykorzystania, w tym do planowanej przez powódkę zabudowy. Jak ustalono w sprawie – w szczególności na podstawie akt księgi wieczystej nr (...) - własność nieruchomości gruntowej w zakresie działki nr (...) przysługiwała Skarbowi Państwa (mienie ogólnonarodowe, państwowe) do dnia 12 września 1984r., kiedy to została ona sprzedana rolnikowi indywidualnemu K. K. (k.305) na podstawie ustawy z dnia 12 marca 1958r. o sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych oraz uporządkowaniu niektórych spraw związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego (Dz.U. Nr 17, poz.71) i zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 18 września 1982r. w sprawie ceny, warunków i trybu sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych (M.P. Nr 23, poz.205). Akt sprzedaży został poprzedzony decyzją Naczelnika Gminy S. z dnia 14 lipca 1984r. o wyznaczeniu K. K. jako kandydata na nabywcę nieruchomości rolnej (k.302). W momencie sprzedaży tej nieruchomości nad powierzchnią gruntu przebiegały już dwie linie energetyczne niskiego i średniego napięcia (skoro wcześniej, bo w dniu 15 stycznia 1982r. zostały one przekazane jako środek trwały w zarząd i użytkowanie Zakładu (...) – k.58-60), zatem najpóźniej w dniu 12 września 1984r. rozpoczęło się posiadanie o charakterze prowadzącym do nabycia służebności gruntowej w drodze zasiedzenia, wykonywane ze swej istoty w stosunku do cudzej nieruchomości, gdyż najpóźniej od tej daty właścicielem urządzeń przedsiębiorstwa przesyłowego i właścicielem gruntu przestał być jeden podmiot (Skarb Państwa). Strona pozwana wykazała przy tym w ocenie Sądu, że może doliczyć do czasu swojego posiadania czas posiadania „służebności” przez poprzedniego posiadacza (Skarb Państwa), w imieniu którego pozwana użytkowała sporne mienie i sprawowała nad nim zarząd – co miało miejsce do dnia uwłaszczenia przedsiębiorstwa państwowego majątkiem Skarbu Państwa (o tym jeszcze poniżej). W konsekwencji, zważywszy na datę przerwania biegu przedawnienia - co nastąpiło wraz ze złożeniem przez powódkę do Sądu Rejonowego w (...) wniosku o zawezwanie do próby ugodowej w sprawie sygn. VIII Co 1073/16 (art.123 § 1 pkt 1 k.c.), a więc w sierpniu 2016r. – strona pozwana nabyła przez zasiedzenie w stosunku do nieruchomości zapisanej w KW nr (...) służebność gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu niezależnie od tego, czy uzyskanie posiadania nastąpiło w dobrej, czy w złej wierze (dla dobrej wiary nabycie służebności przez

zasiedzenie nastąpiło z dniem 12 września 2004r., a dla złej wiary – z dniem 12 września 2014r. W ocenie Sądu wiare tę należy ocenić jako dobrą, o czym będzie szerzej w zważeniach dotyczących działki nr (...).

Jeżeli chodzi z kolei o stan prawny i faktyczny dotyczący **działki nr (...)** (o pow. 0,0817 ha) i przebiegających przez nią linii średniego i niskiego napięcia, to Sąd ustalił – w szczególności na podstawie akt księgi wieczystej nr (...) – że własność nieruchomości gruntowej w zakresie działki nr (...) przysługiwała Skarbowi Państwa (mienie ogólnonarodowe, państwowe) do dnia 27 maja 1990r., kiedy to z mocy prawa własność tej nieruchomości nabyła Gmina S. (co potwierdza decyzja Wojewody (...)) z 10 maja 1991r. wydana na podstawie art.18 ust.1 ustawy z dnia 10 maja 1990r. przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych, Dz.U. Nr 32, poz. 191 i Nr 43, poz.253, w zw. z art.5 ust.1 pkt 1 tej ustawy - k.400). Zatem to w tej dacie (27 maja 1990r.), ewentualnie 1 lutego 1989r. (moment uchylenia art.128 k.c.) rozpoczęło się posiadanie o charakterze prowadzącym do nabycia służebności gruntowej w drodze zasiedzenia, wykonywane ze swej istoty w stosunku do cudzej nieruchomości, gdyż najpóźniej od tych dat właścicielem urządzeń przedsiębiorstwa przesyłowego i właścicielem gruntu przestał być jeden podmiot (Skarb Państwa). Niezależnie którą datę przyjmiemy, do czasu złożenia przez powódkę do Sądu Rejonowego w (...) wniosku o zawezwanie do próby ugodowej w sprawie sygn. VIII Co 1073/16 (sierpień 2016r.), czy też pozwu w niniejszej sprawie (czerwiec 2018r.) – strona pozwana nabyła przez zasiedzenie w stosunku do nieruchomości zapisanej w KW nr (...) służebność gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu, albowiem w ocenie Sądu pierwotne uzyskanie posiadania „służebności” nastąpiło w dobrej wierze (przy przyjęciu złej wiary zasiedzenie takie by nie nastąpiło).

Analizując szczegółowo kwestię dobrej i złej wiary oraz ciągłości posiadania eksploatowanych urządzeń przesyłowych średniego i niskiego napięcia oraz następstwa prawnego w tym zakresie, to stwierdzić należy, co następuje:

1/ Zarówno sporna linia średniego napięcia, jak i linia niskiego napięcia zostały przekazane w dniu 15 stycznia 1982r. jako środek trwały w zarząd i użytkowanie Zakładowi (...) (k.58-60). Przekazania dokonała Rolnicza Spółdzielnia (...) w Z., przy czym odnośnie linii średniego napięcia podstawę stanowiły przepisy ustawy z dnia 30 maja 1962r. o gospodarce paliwowo-energetycznej - Dz.U. Nr 32, poz. 150 ze zm. oraz zarządzenia ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 24 sierpnia 1964r. w sprawie zasad przyłączania do wspólnej sieci urządzeń do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania, rozdzielania i odbioru energii elektrycznej i cieplnej oraz paliw gazowych – M.P. Nr 62 poz. 286, a odnośnie linii niskiego napięcia podstawę stanowiła uchwała Rady Ministrów nr 164 z 6 sierpnia 1971r. w sprawie rozporządzenia przez państwowe jednostki organizacyjne niektórymi ruchomymi składnikami majątkowymi, M.P. 1971 Nr 46 poz.292. Jak z tego wynika, linia średniego napięcia została przekazana po jej wykonaniu przez Rolniczą Spółdzielnię (...) celem przyłączenia do wspólnej sieci elektrycznej, a linia niskiego napięcia – pochodząca jeszcze z okresu pryncypalnego - stanowiła „zapas nieprawidłowy” Spółdzielni i jako „przedmiot zbędny” została przekazana innej jednostce państwowej lub jednostce gospodarki uspołecznionej (Zakładowi (...)) na jej statutowe cele. W tym miejscu odnotować należy, że Sąd – odmiennie niż strona pozwana w odpowiedzi na pozew - przyjął także w odniesieniu do linii niskiego napięcia, że została ona przejęta jako środek trwały od Rolniczej Spółdzielni (...) w Z., pomimo iż na protokole przekazania z k.60 pieczęć z oznaczeniem podmiotu przekazującego jest niewyraźna. Należało mieć jednak na uwadze, że na wszystkich trzech dokumentach na k.58-60 za podmiot przekazujący podpisały się te same osoby go reprezentujące, tj. główna księgowa i prezes – co rodzi uzasadnione przekonanie, że we wszystkich trzech przypadkach chodzi o ten sam podmiot. Nadto na podmiot przekazujący wskazuje opisana w dokumencie na k.60 podstawa prawna przekazania. Strona pozwana wyjaśniała, iż nie wie, czy spółdzielnia Rolnicza była właścicielem linii napowietrznych. Okoliczność ta pozostaje w istocie bez znaczenia dla rozstrzygnięcia. Skoro bowiem sporne linie przebiegały przez nieruchomości państwowe, to zasiedzenie w stosunku do tych nieruchomości gruntowych i tak nie mogło być do czasu uchylenia art.177 k.c., co nastąpiło później (1 października 1990r.) niż przyjęty przez Sąd początek biegu zasiedzenia związany ze zmianą właścicieli nieruchomości – dla działki (...) był to dzień 12 września 1984r., a dla działki nr (...) najpóźniej dzień 27 maja 1990r.

2/ Nawet jeżeli Rolnicza Spółdzielnia była właścicielem którejś z linii energetycznych przed dniem 12 września 1984r. bądź 27 maja 1990r., to stronie pozwanej nie udało się udowodnić, iż w sprawie mogłaby dodatkowo skorzystać z dobrodziejstwa art.10 ustawy z dnia 28 lipca 1990r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz.321), w

którym postanowiono – wobec uchylecia art.177 k.c. - że jeżeli przed dniem 1 października 1990r. istniał stan, który według przepisów dotychczasowych wyłączał zasiedzenie nieruchomości, a według przepisów obowiązujących po 1 października 1990r. prowadzi do zasiedzenia, zasiedzenie biegnie od dnia 1 października 1990r.; jednakże termin ten ulega skróceniu o czas, w którym powyższy stan istniał przed wejściem w życie ustawy, lecz nie więcej niż o połowę.

3/ W dniu 15 stycznia 1982r. Zakład (...) otrzymał w zarząd i użytkowanie obie sporne linie energetyczne. Właścicielem tego mienia pozostawał jednak wówczas Skarb Państwa, który był także właścicielem obu spornych działek gruntu (mienie ogólnonarodowe). W czasie tym obowiązywała zasada jednolitości własności państwowej (do 1 lutego 1989r.), tj. państwo było jedynym właścicielem całego mienia państwowego i zachowało w stosunku do tego mienia pełnię uprawnień właściciela, niezależnie od tego, w czym zarządzie mienie to się znajdowało. Zatem dopuszczenie / przyzwolenie przedsiębiorstwu państwowemu prowadzącemu zakład energetyczny do korzystania z innych obszarów przynależnych państwu, zarządzanych przez odmienny podmiot – do czasu zmiany art.128 k.c. nie rodziło żadnych skutków prawnych na gruncie prawa rzeczowego, a w szczególności nie prowadziło do powstania służebności (w okolicznościach sprawy uwaga ta ma praktyczne znaczenie w zasadzie wyłącznie do działki nr (...), gdyż działka nr (...) przestała być mieniem państwowym już w dniu 12 września 1984r.).

4/ W sprawie nie udało się jednoznacznie ustalić, kiedy nastąpiło uwłaszczenie przedsiębiorstwa przesyłowego majątkiem obejmującym m.in. dwie sporne linie energetyczne i w jakiej dokładnie formie to nastąpiło, choć nastąpiło niewątpliwie po wejściu w życie z dniem 7 stycznia 1991r. ustawy z dnia 20 grudnia 1990r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. z 1991. Nr 2, poz.6, która nowelizowała art.42 ust.2 ustawy z dnia 25 września 1981r. o przedsiębiorstwach państwowych. Utworzone z dniem 1 stycznia 1989r. przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą Zakład (...) w W., któremu przydzielono odpowiednie składniki mienia powstałego z podziału przedsiębiorstwa państwowego (...) w P. (k.86-88), w dalszym ciągu sprawowało jedynie zarząd tego mienia (co najmniej do dnia 7 stycznia 1991r.), lecz powstała 20 lipca 1993r. Spółka Akcyjna Zakład (...) z/s w W. była już uwłaszczona stosownym majątkiem (k.89-99). W ocenie Sądu w sposób dostateczny wykazano zatem przeniesienie posiadania wymagane przez przepisy o zasiedzeniu (art.176 k.c.).

5/ Z uwagi na treść art.172 § 1 k.p.c. i upływ pomiędzy 1993r. a 2016r. ponad 20 lat, przy przyjęciu dobrej wiary (dot. w szczególności działki nr (...)) wystarczające jest uwzględnienie posiadania służebności wyłącznie przez przedsiębiorstwo przesyłowe jako posiadacza samoistnego (z uwzględnieniem sukcesji uniwersalnej poszczególnych podmiotów poczynając od Zakładu (...) S.A.), a więc bez badania uprzedniego posiadania Skarbu Państwa i ew. Rolniczej Spółdzielni (...) w Z..

6/ Art.7 k.c. statuuje domniemanie dobrej wiary. Zatem z mocy art.6 k.c. ciężar obalenia tego domniemania spoczywał na powódce (por. np. postanowienie SN z 4 grudnia 2008r., I CSK 225/08; postanowienie SN z 25 lutego 2009r., II CSK 501/08). W ocenie Sądu nie sprostała ona temu ciężarowi, nie oferując żadnych dowodów na tę okoliczność. W szczególności przyjmuje się, że poddanie w wątpliwość stanu dobrej wiary nie pozwala jeszcze sądowi dokonać ustalenia innego niż nakazane domniemanie dobrej wiary. Jak wynika z orzecznictwa sądowego (np. postanowienie SN z 17 grudnia 2010r., III CSK 57/10; postanowienie SN z 9 listopada 2018r., V CSK 502/17) o przypisaniu posiadaczowi dobrej lub złej wiary przy wykonywaniu posiadania decydują okoliczności opisujące jego stan świadomości w chwili objęcia władztwa nad rzeczą, czy zasadnie jest przekonany co do tego, że przysługuje mu wykonywane prawo. Przyjmuje się powszechnie, że dobra wiara zachodzi wówczas, gdy posiadacz z przyczyn usprawiedliwionych (bez niedbalstwa) nie wie, że nie przysługuje mu prawo, jakie wykonuje; jest to kwestia jego świadomości z chwili uzyskania posiadania. W przekonaniu Sądu przedsiębiorstwo energetyczne w momencie uwłaszczenia spornym majątkiem (pomiędzy 7 stycznia 1991r. a 20 lipca 1993r.) nie miało podstaw by wątpić, że przysługuje mu względem Gminy S. (będącej od dnia 27 maja 1990r. właścicielem działki nr (...)) i względem K. K. (będącego od dnia 12 września 1984r. właścicielem działki nr (...)) prawo służebności gruntowej o treści służebności przesyłu, skoro obydwaj właściciele nabyli swoje grunty już po posadowieniu na nich spornych urządzeń i nigdy nie zgłaszali sprzeciwu co do ich wykorzystywania przez przedsiębiorstwo przesyłowe w zakresie posiadania służebności,

przy czym owo posiadanie służebności (uprzednio przez Skarb Państwa) miało miejsce przez szereg niezakłóconych lat (domniemanie posiadania zgodnego ze stanem prawnym wynikające z art.341 k.c.).

Mając powyższe na uwadze Sąd ocenił ostatecznie, iż strona pozwana udowodniła, że korzystała z urządzenia trwałego i widocznego (dwie sporne linie napowietrzne niskiego i średniego napięcia, art.292 k.c.) w sposób nieprzerwany jako posiadacz samoistny co najmniej od 20 lipca 1993r. Wcześniej posiadaczem samoistnym służebności był Skarb Państwa (najpóźniej od momentu przejścia w zarząd w dniu 15 stycznia 1982r., jednak zasiedzenie nie mogło rozpocząć swojego biegu w przypadku działki nr (...) do dnia 12 września 1984r., a w przypadku działki nr (...) do dnia 27 maja 1990r., kiedy to sporne działki przeszły na własność innych podmiotów niż Skarb Państwa. Zatem – z uwagi na udowodnione przeniesienie posiadania urządzeń przesyłowych wraz z posiadaniem służebności - w przypadku działki nr (...) nastąpiło skuteczne nabycie przez stronę pozwaną służebności gruntowej o treści służebności przesyłu zarówno przy przyjęciu dobrej, jak i złej wiary (choć zdaniem Sądu należy przyjąć dobrą wiarę), a zasiedzenie służebności na działce nr (...) nastąpiło jedynie w przypadku dobrej wiary (co w sprawie miało miejsce).

Wobec powyższych rozważań, na podstawie przywołanych w treści uzasadnienia przepisów powództwo negatoryjne z art.222 § 2 k.c. podlegało oddaleniu.

Niezależnie od powyższego stwierdzić należy, że w sytuacji ewidentnego zasiedzenia przez stronę pozwaną służebności gruntowej na działce nr (...), żądanie negatoryjne dotyczące graniczącej z nią działki nr (...) z uwagi na jej kształt i sposób przebiegu spornych linii energetycznych, a także brak pomysłu powódki na zabudowę wyłącznie tej działki - stanowiło w ocenie Sądu – przy przyjęciu braku dobrej wiary przy nabyciu posiadania - nadużycie prawa (art.5 k.c.) wynikającego z art.222 § 2 k.c. Zważyć należało, że powódka nabyła przedmiotową działkę wraz z istniejącymi obciążeniami, znając jej stan faktyczny, przy czym nie zaoferowała w sprawie żadnych dowodów, którymi byłaby w stanie wykazać, że skutek przebiegu ponad działką nr (...) przewodów energetycznych strony pozwanej (plus jeden słup na granicy działki, a nie w jej substancji) nie jest w stanie wykorzystywać działki zgodnie z jej przeznaczeniem i w jakim stopniu ta linia koliduje z koncepcją zagospodarowania działki.

Wskutek przyjęcia przez Sąd skutku nabycia przez stronę pozwaną służebności gruntowej o treści służebności przesyłu przez zasiedzenie (na obu działkach), roszczenie powódki o zapłatę kwoty 100 000 zł tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z jej obu nieruchomości podlegało oddaleniu. Właścicielowi nieruchomości obciążonej wskutek zasiedzenia służebnością przesyłu nie przysługuje bowiem roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z tej nieruchomości za okres poprzedzający zasiedzenie (tak uchwała Sądu Najwyższego z 30 listopada 2016r., III CZP 77/16). Nadto należy podkreślić, że również tutaj powódka nie zaoferowała wystarczających dowodów dla wykazania jej roszczenia w żądanej wysokości, przy czym ostatecznie przyjąć należało, że jej roszczenie dotyczyło całego okresu, w którym pozostawała ona właścicielką gruntów (a więc od 1996/ 1997r.).

O kosztach procesu w pkt II orzeczono na podstawie art.98 § 1 i 3 k.p.c. Zasądzona z tego tytułu kwota 5 735 zł odpowiada kosztom zastępstwa prawnego według minimalnej stawki (5 400 zł na podstawie § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015r. o opłatach za czynności radców prawnych), jak również wydatkom postępowania mediacyjnego w 1/2 (318 zł) i opłacie skarbowej od pełnomocnictwa procesowego (17 zł).

Wobec przegranej przez powódkę sprawy, zasądzono od niej na rzecz Skarbu Państwa połowę wyłożonych tymczasowo wydatków postępowania w zakresie prowadzonej mediacji (318 zł) – art.83 ust.2 u.k.s.s.c. Powódka nie korzystała w tym zakresie ze zwolnienia z kosztów sądowych.